

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ПЕТРОВ Павло
ГОЛОВКО Іван

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до семінарських занять
з дисципліни:
«Професійна етика»

ДНІПРО, 2025

УДК: 321

Рекомендовано Вченою радою факультету суспільних наук і міжнародних відносин Протокол № 1 від 18.09.2025 р.

Рецензент:

Іщекно І.В.

д-р. політ. наук, проф., завідувач кафедри міжнародних відносин
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Воронова Т.В.

канд. політ. наук, доц., доц. кафедри політології, соціології та
публічного управління Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

П 29 Петров, П., Головка, І. (2025). Методичні рекомендації до семінарських занять з дисципліни: «Професійна етика». ДНУ: Електронне видання. 48.

Методичні рекомендації до практичних та семінарських занять з дисципліни «Професійна етика» призначені для здобувачів вищої освіти спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. У методичних рекомендаціях представлено: змістовне наповнення ключових тем курсу; системну інтерпретацію понять професійної моралі, етичної свідомості, моральної культури, професійного обов'язку та совісті; аналіз специфіки етики дипломатичної, наукової та комунікативної діяльності; методичні вказівки до самостійної роботи, аналітичні й дискусійні завдання. Особливу увагу приділено: еволюції професійної моралі, академічній доброчесності, світовим і національним етичним стандартам. Рекомендації спрямовані на розвиток етичної відповідальності, рефлексивного мислення, готовності до моральних рішень у професійному середовищі.

ЗМІСТ

Вступ	4
Тема 1. Професійна мораль та етичні стандарти у сфері міжнародних відносин	6
Тема 2. Академічна доброчесність та професійна відповідальність фахівця з міжнародних відносин	11
Тема 3. Етичні аспекти цифрової участі та комунікації у міжнародній сфері	16
Тема 4. Етична відповідальність у процесах цифрової трансформації державних інститутів	21
Тема 5. Професійна етика у міжнародних політичних комунікаціях	26
Тема 6. Дипломатичний етикет та етичні норми міжнародного протоколу	31
Тема 7. Етичне лідерство та прийняття рішень у міжнародній діяльності	35
Тема 8. Етичні засади міжнародного партнерства та регіональної співпраці	39
Рекомендована література	43

ВСТУП

Методичні рекомендації до семінарських занять з навчальної дисципліни «Професійна етика» призначені для здобувачів вищої освіти спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. Вони спрямовані на організацію системної роботи студентів у семінарському форматі та розвиток умінь етично обґрунтовувати професійні рішення, вести фахову дискусію, аналізувати моральні дилеми й ризики, що виникають у діяльності фахівця з міжнародних відносин і суспільних комунікацій у глобалізованому та міжкультурному середовищі.

Метою навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти системного розуміння теоретичних засад етики та професійної моралі, опанування принципів етичної поведінки у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, а також розвиток здатності приймати відповідальні, обґрунтовані та доброчесні рішення у професійній діяльності. Семінарські заняття забезпечують практичне відпрацювання цих умінь через розгляд ситуаційних кейсів (конфлікт інтересів, професійна відповідальність, етика публічних комунікацій, конфіденційність, маніпуляції й дезінформація, академічна доброчесність, міжкультурна чутливість), а також через аналіз професійних кодексів, нормативних документів і реальних прикладів з міжнародної практики.

Рекомендації мають проблемно-аналітичний і практико-орієнтований характер: передбачають підготовку коротких виступів, участь у дискусіях і дебатах, виконання індивідуальних та групових завдань, написання етичних висновків/позиційних нотаток, а також формування навичок критичного оцінювання інформації та відповідального використання цифрових інструментів у професійній діяльності. Окрема увага приділяється принципам академічної доброчесності, неприпустимості корупції й будь-яких проявів недоброчесності, а також дотриманню стандартів професійної культури комунікації.

Вивчення дисципліни та робота на семінарських заняттях забезпечують формування наступних компетентностей за ОПП:

ЗК04. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК06. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК07. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК08. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК13. Здатність бути критичним і самокритичним.

СК02. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК03. Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях.

СК14. Знання про природу, джерела та інститути зовнішньої політики держави.

СК15. Здатність самостійно досліджувати проблеми міжнародних відносин, готувати та здійснювати публічну апробацію результатів досліджень.

Методичні рекомендації покликані уніфікувати вимоги до підготовки студентів до семінарів, окреслити очікувані результати навчання й логіку оцінювання, а також сприяти формуванню професійної ідентичності фахівця, для якого етична відповідальність, доброчесність і повага до людської гідності є необхідними умовами ефективної роботи у сфері міжнародних відносин і суспільних комунікацій.

ТЕМА 1. ПРОФЕСІЙНА МОРАЛЬ ТА ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Мета семінару

- зрозуміти, що таке **професійна етика** і чим вона відрізняється від загальної моралі та права;
- розібрати базові **етичні принципи** діяльності дипломатів і міжнародних службовців (публічний інтерес, чесність, неупередженість, конфіденційність, повага);
- осмислити поняття **професійної честі та репутації** як «капіталу довіри» в міжнародній практиці;
- проаналізувати роль **етичних кодексів** міжнародних організацій: навіщо вони потрібні та як працюють;
- навчитися розпізнавати типові ситуації порушень етики, правильно діяти в дилемах і формувати етичне рішення.

Очікувані результати навчання

Після семінару студент(ка) вміє:

- визначати професійну етику та відрізняти її від моралі/права/корпоративних правил;
- застосовувати етичні принципи до кейсів (конфлікт інтересів, подарунки, конфіденційність, комунікація, соцмережі);
- оцінювати наслідки етичних рішень для довіри, репутації та легітимності інституцій;
- читати етичний кодекс як «інструмент практики» (обов'язки, обмеження, процедури);
- формулювати аргументоване етичне рішення у форматі короткого висновку.

Питання 1. Поняття професійної етики та її відмінність від загальної моралі

Теоретичне пояснення

Загальна мораль – ширші уявлення суспільства про добро/зло, справедливість, гідність.

Професійна етика – система норм і принципів, що регулюють поведінку людини в межах певної професії, особливо там, де:

- є влада/повноваження,
- є доступ до чутливої інформації,
- рішення впливають на інших,
- існує ризик конфлікту інтересів.

Важливо відрізняти:

- **етика** відповідає на «як правильно діяти?»;
- **право** відповідає на «що дозволено/заборонено?»;
- **етичний стандарт** часто вищий за мінімум права (можна законно, але неетично).

Практичне завдання: «Етика–право–особиста мораль (розмежування на прикладах)»

Формат: пари.

Інструкція:

1. Отримайте 6 ситуацій (або сформулюйте самі): подарунок від партнера, «дружня послуга», витік інформації, пост у соцмережі, участь у заході спонсора, рекомендація родича.
2. Для кожної визначте:
 - чи є юридичний ризик (так/ні/невідомо),
 - чи є етичний ризик (так/ні),
 - що було б професійно правильно зробити (1 речення).
3. Висновок: у яких випадках «законно» ≠ «етично»?

Вихід: таблиця + короткий висновок.

Питання 2. Етичні принципи діяльності дипломатів і міжнародних службовців

Теоретичне пояснення

Базові принципи (у практичній мові):

- **служіння публічному інтересу** (не приватним вигодам);
- **неупередженість і рівне ставлення** (без дискримінації);
- **чесність і правдивість** (не вводити в оману свідомо);
- **конфіденційність** (захист службової інформації);
- **уникнення конфлікту інтересів** (і видимості конфлікту);
- **професіоналізм і компетентність** (не діяти «наосліп»);
- **повага до гідності та культурна чутливість;**
- **підзвітність** (готовність пояснювати рішення у встановлених межах).

Дипломатична специфіка: баланс між прозорістю та конфіденційністю, між лояльністю до держави й нормами міжнародної служби.

Практичне завдання: «Етичний компас (8 принципів → рішення)»

Формат: малі групи.

Інструкція:

1. Викладач задає кейс:
«Дипломат отримав доступ до внутрішньої інформації партнера, яка може вплинути на переговори.»
2. Обговоріть рішення через 8 принципів (з переліку вище): які підтримують дію, які застерігають?
3. Сформулюйте:
 - рішення (що робимо/не робимо),
 - обґрунтування (5–6 речень),
 - 2 альтернативи з їх ризиками.
4. Висновок: який принцип був вирішальним?

Вихід: короткий висновок групи.

Питання 3. 🌟 Професійна честь і репутація у міжнародній практиці

Теоретичне пояснення

Професійна честь – внутрішній стандарт: «я не роблю того, що знижує гідність професії».

Репутація – зовнішня оцінка довіри: «чи можна на мене/інституцію покластися». У міжнародній практиці репутація критична, бо:

- довіра – ресурс переговорів;
- репутаційні втрати масштабуються медіа і мережами;
- інституції залежать від довіри донорів, партнерів, громадськості.

Репутація формується діями + послідовністю + етичною поведінкою в «дрібницях».

Практичне завдання: «Репутаційна матриця (вчинок → сигнал → наслідок)»

Формат: пари.

Інструкція:

1. Візьміть 5 можливих «дрібних» ситуацій: прийняти дорогий подарунок, «жарт» у соцмережі, закрита інформація в чаті, участь у заході спонсора, конфліктний коментар про іншу культуру.
2. Для кожної опишіть:
 - який сигнал це посилає (про неупередженість/компетентність/порядність),
 - можливий наслідок для репутації (особи й інституції),
 - як діяти правильно (1–2 дії).
3. Висновок: чому репутація в міжнародній сфері «крихкіша», ніж у багатьох інших професіях?

Вихід: таблиця + висновок.

Питання 4. 📄 Етичні кодекси міжнародних організацій: зміст і значення

Теоретичне пояснення

Етичні кодекси в міжнародних організаціях потрібні, щоб:

- встановлювати спільні стандарти для людей з різних культур і правових систем;
- визначати правила щодо конфлікту інтересів, подарунків, зовнішньої діяльності;
- регулювати конфіденційність, використання ресурсів, комунікацію;
- створювати процедури: повідомлення про порушення, захист викривачів, дисциплінарні кроки.

Кодекс – це не «моральний текст», а практична інструкція: що можна/не можна і що робити, якщо є сумнів.

Практичне завдання: «Читання кодексу як інструменту (структура + ключові статті)»

Формат: групи.

Інструкція:

1. Оберіть етичний кодекс однієї міжнародної організації (будь-якої) або працюйте з уривком, який дає викладач.
2. Знайдіть і выпишіть:
 - 5 ключових принципів,
 - 5 типових заборон/обмежень,
 - 3 процедури (декларація інтересів, подарунки, повідомлення про порушення).
3. Висновок: які норми найбільше «практичні», а які – «загальні декларації»?

Вихід: конспект 1 стор.

Питання 5. ⚠️ Порушення професійної етики: типові ситуації у сфері міжнародних відносин

Теоретичне пояснення

Найтипівіші порушення (і «сірі зони») у міжнародній сфері:

- 🎁 **подарунки/гостинність** (де межа ввічливості і підкупу?);
- 💼 **конфлікт інтересів** (родичі, бізнес-зв'язки, гранти, спонсори);
- 🔒 **конфіденційність** (зайві деталі в соцмережах/чатах/презентаціях);
- 🗣️ **маніпулятивні комунікації** (вводити в оману, «підтасовувати» факти);
- 👤 **зловживання статусом** (тиск, привілеї, неетична поведінка);
- 🤝 **непрозорі контакти** (неформальні домовленості, «обхід процедур»).

Ключове для професіонала: бачити не лише «що я думаю», а «як це виглядає назовні».

Підсумкове практичне завдання:

«Етичний алгоритм рішення (6 кроків) + розбір кейсу»

Формат: групи 3–4.

Алгоритм (використати обов'язково):

1. що сталося (факт без оцінки)
2. хто стейкхолдери (кому може зашкодити/допомогти)
3. які принципи порушені/задіяні (мінімум 3)
4. які варіанти дій (мінімум 3)
5. наслідки кожного варіанту (для довіри/репутації/права)
6. рішення + як задокументувати/кому повідомити

Кейс (приклад для семінару): «Співробітнику міжнародної організації пропонують оплатити переліт і готель на конференцію приватним донором, який одночасно є стороною у проєкті, що оцінюється цією організацією.»

Завдання:

- застосувати 6 кроків,
- сформулювати рішення,
- написати коротке обґрунтування (120–150 слів).

Вихід: розбір кейсу + рішення.

Питання для підсумкової рефлексії

1. У чому головна різниця між етикою, правом і «особистою мораллю» у професії?
2. Який етичний принцип у міжнародній сфері найважче дотримуватися: неупередженість, конфіденційність чи уникнення конфлікту інтересів?
3. Чому репутація в міжнародних відносинах – це «валюта довіри», і як її легко втратити?
4. Чи достатньо етичного кодексу, щоб запобігати порушенням? Що ще потрібно?
5. Яка типова «сіра зона» найчастіше призводить до скандалів: подарунки, соцмережі чи конфлікт інтересів?

ТЕМА 2. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ФАХІВЦЯ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Мета семінару

- сформулювати практичне розуміння **академічної доброчесності** під час підготовки аналітичних матеріалів (brief, policy memo, report);
- навчитися етично працювати з **міжнародними джерелами інформації** (перевірка, цитування, авторські права, переклади);
- розібрати **конфлікт інтересів** у міжнародній діяльності та інструменти врегулювання (декларування, відвід, прозорість);
- виявляти **корупційні ризики** у міжнародному співробітництві (гранти, закупівлі, донори, подарунки);
- усвідомити **персональну відповідальність** за порушення професійної етики та наслідки для репутації й кар'єри.

Очікувані результати навчання

Після семінару студент(ка) вмiє:

- пояснювати принципи академічної доброчесності: авторство, цитування, добросовісне використання даних, прозорість методів;
- перевіряти міжнародні джерела (надійність, упередженість, контекст, дата, первинність);
- розпізнавати конфлікт інтересів і обирати правильний механізм реагування;
- формувати карту корупційних ризиків у міжнародних проєктах і пропонувати запобіжники;
- оформлювати аналітичні матеріали без плагіату та з коректною джерельною базою.

Питання 1. Принципи академічної доброчесності у підготовці аналітичних матеріалів

Теоретичне пояснення

Академічна доброчесність у прикладній аналітиці означає:

- **чесне авторство** (не привласнювати чужі ідеї/структуру/текст);
- **прозорість джерел** (що звідки взято, що є оцінкою, що – фактом);
- **коректні цитати й перефразування** (без «маскування» запозичень);
- **чесна робота з даними** (не підганяти під висновок, не «вибирати лише зручне»);
- **відтворюваність логіки** (читач має зрозуміти, як ви дійшли висновку).

Типові порушення в аналітиці:

- плагіат (текст/ідея без посилань),
- «patchwork» (компіляція шматків),
- маніпуляція даними (cherry-picking),
- підміна джерел (посилання на вторинне як на первинне),
- некоректний переклад, що змінює сенс.

Практичне завдання: «Антиплагіат без софту: 5 правил письма»

Формат: індивідуально.

Інструкція:

1. Візьміть абзац (150–200 слів) з аналітичної статті/звіту.
2. Зробіть 3 версії:
 - **А)** точна цитата (1–2 речення) + посилання;
 - **В)** коректний перефраз (без копіювання структури речень) + посилання;
 - **С)** ваш висновок (2–3 речення) – що це означає для політики/ситуації.
3. Відмітьте маркерами: **факт** / **інтерпретація** / **припущення**.
4. Висновок: що виявилось найскладнішим – перефраз чи власний висновок?

Вихід: 3 версії + короткий коментар.

Питання 2. Етичні вимоги до роботи з міжнародними джерелами інформації

Теоретичне пояснення

Етична робота з міжнародними джерелами включає:

- **перевірку надійності** (хто автор, який мандат, репутація, методологія);
- **перевірку актуальності** (дати, оновлення, контекст подій);
- **первинність джерела** (офіційний документ/дані vs переказ у медіа);
- **контекст і культурні відмінності** (терміни можуть означати різне);
- **коректний переклад** (не «підкручувати» сенс);
- **дотримання авторського права** (не копіювати великі фрагменти; правильно цитувати).

«Золоте правило»: **один факт – бажано два незалежні підтвердження** (особливо в конфліктних темах).

Практичне завдання: «Оцінка джерела (CRAAP+IR)»

Формат: пари.

Інструкція:

Оцініть 3 джерела (наприклад: урядовий сайт, міжнародне медіа, think tank) за 7 критеріями:

- **Currency** (актуальність),
- **Relevance** (релевантність),
- **Authority** (авторитет),
- **Accuracy** (точність),
- **Purpose** (мета/упередженість),
- **Independence** (незалежність),
- **Replicability** (чи можна перевірити дані).

Для кожного поставте 1–5 і коротко поясніть.

Вихід: таблиця оцінки + висновок (якому джерелу довіряєте і чому).

Питання 3. Конфлікт інтересів у міжнародній діяльності: поняття та способи врегулювання

Теоретичне пояснення

Конфлікт інтересів – ситуація, коли приватний інтерес (фінансовий, родинний, кар'єрний, політичний) може вплинути або виглядає так, ніби впливає, на професійне рішення.

Види:

- **реальний** (дійсно впливає),
- **потенційний** (може вплинути),
- **уявний/видимий** (виглядає як конфлікт – і цього вже достатньо для втрати довіри).

Способи врегулювання:

- декларування (прозорість),
- відвід/самовідвід від рішення,
- ротація завдань,
- зовнішній аудит/другий підпис,
- публічні правила подарунків/гонорарів/спонсорства.

Практичне завдання: «Три кейси конфлікту інтересів – три рішення»

Формат: групи 3–4.

Інструкція:

Розберіть 3 ситуації (можна як шаблон):

1. аналітик оцінює проєкт донора, який оплачує його участь у конференціях;
2. дипломат рекомендує підрядника, пов'язаного з родичами;
3. експерт пише звіт, але паралельно консультує компанію зі сфери теми звіту.

Для кожного кейсу:

- визначте тип конфлікту (реальний/потенційний/видимий),
- запропонуйте 2 способи врегулювання,
- визначте, що буде неетичною поведінкою.

Вихід: таблиця «кейс → тип → рішення → що не можна».

Питання 4. Корупційні ризики у сфері міжнародного співробітництва

Теоретичне пояснення

Міжнародне співробітництво (гранти, гуманітарні програми, закупівлі, донорські кошти) створює ризики:

- непрозорі тендери/закупівлі;
- фаворитизм і «свої підрядники»;
- завищення вартості/фіктивні послуги;
- подарунки, поїздки, гостинність як приховані стимули;
- маніпуляції звітністю (фальшиві результати, «паперові» активності);
- підміна цілей проєкту (зміна бенефіціарів, відкат).

Етичний фокус: **прозорість, підзвітність, контроль, розділення ролей.**

Практичне завдання: «Карта корупційних ризиків (ризик → тригер → запобіжник)»

Формат: пари.

Інструкція:

1. Уявіть міжнародний проєкт (гуманітарний/освітній/інфраструктурний).
2. Складіть 8 ризиків (мінімум):
 - 3 фінансові (закупівлі, звітність),
 - 3 управлінські (призначення, доступи, контроль),
 - 2 комунікаційні/репутаційні (маніпуляції, дискредитація).
3. Для кожного: тригер (що запускає) + запобіжник (конкретно: тендер, публічний реєстр, аудит, 2 підписи).
4. Висновок: які 2 запобіжники найбільш ефективні «на практиці»?

Вихід: матриця + висновок.

Питання 5. Персональна відповідальність за порушення професійної етики

Теоретичне пояснення

Порушення професійної етики тягне наслідки на трьох рівнях:

- **особистому:** втрата репутації, дисциплінарні санкції, кар'єрні обмеження;
- **інституційному:** підрив довіри до організації/держави, фінансові та політичні втрати;
- **суспільному:** зниження легітимності інститутів, деморалізація, посилення цинізму.

Ключовий принцип: у міжнародній сфері репутаційні втрати масштабуються швидко, а відновлюються повільно.

Підсумкове практичне завдання: «Етичний меморандум (200–250 слів)»

Формат: індивідуально.

Завдання:

Напишіть короткий «етичний меморандум» для молодого аналітика/дипломата:

- 5 правил доброчесності в аналітиці,
- 3 правила роботи з джерелами,
- 3 правила щодо конфлікту інтересів,
- 3 «червоні лінії» корупційних ризиків,
- 2 речення про персональну відповідальність.

Вихід: текст 200–250 слів.

Питання для підсумкової рефлексії

1. Чим академічна доброчесність у прикладній аналітиці відрізняється від «правильного цитування»?
2. Яке джерело для МВ найнебезпечніше: неякісне медіа чи «авторитетний» матеріал із прихованою упередженістю?
3. Чому «видимий» конфлікт інтересів так само небезпечний, як реальний?

4. 💰 Які корупційні ризики найчастіше виникають у міжнародних проєктах – і чому їх складно помітити?
5. 🧩 Яка персональна «червона лінія» для фахівця з МВ є непорушною?

ТЕМА 3. ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВОЇ УЧАСТІ ТА КОМУНІКАЦІЇ У МІЖНАРОДНІЙ СФЕРІ

Мета семінару

- сформулювати розуміння професійної відповідальності за **публічні висловлювання** в цифровому середовищі (особливо для дипломатів, держслужбовців, міжнародних службовців, аналітиків);
- визначити **межі допустимого** у використанні цифрових платформ для політичної комунікації (ефективність ↔ етика ↔ право ↔ безпека);
- розібрати стандарти **захисту персональних даних і конфіденційної інформації** як етичний обов'язок, а не лише «технічну вимогу»;
- навчитися виявляти **етичні ризики** онлайн-консультацій та е-участі (маніпуляції, нерівність, імітація участі);
- відпрацювати правила професійної поведінки держслужбовця в соцмережах: тон, доказовість, неупередженість, безпека.

Очікувані результати навчання

Після семінару студент(ка) вміє:

- розрізняти приватне/професійне/офіційне висловлювання в онлайні та оцінювати ризики;
- застосовувати етичні принципи до цифрових кейсів: чесність, неупередженість, повага, конфіденційність, мінімізація шкоди;
- визначати, які дані не можна публікувати, як діяти при витоку, як оформлювати згоду;
- оцінювати цифрові інструменти участі за критеріями: доброчесність, прозорість, реальний вплив, інклюзивність;
- писати короткі рекомендації/протоколи: «що робити/чого не робити» у цифровій комунікації.

Питання 1. Професійна відповідальність за публічні висловлювання у цифровому середовищі

Теоретичне пояснення

У цифровому середовищі будь-яке повідомлення має властивості:

- **публічність** (навіть приватні повідомлення можуть стати публічними),
- **швидкість** (помилка розходить миттєво),
- **контекстний ризик** (вирвані цитати, мемізація),
- **довгий «цифровий слід»** (архіви, скріншоти).

Професійна відповідальність означає:

- відокремлювати факт, оцінку і припущення;
- уникати мови ненависті, дегуманізації, дискримінації;
- не поширювати неперевірене;
- думати про наслідки для інституції й міжнародних партнерів.

Практичне завдання: «Факт–оцінка–припущення (переписати пост)»**Формат:** індивідуально.**Інструкція:**

1. Викладач дає «емоційний» пост (або ви берете приклад із публічного простору без персональних даних).
2. Розбийте текст на:
 - факти (що можна перевірити),
 - оцінки (думка/позиція),
 - припущення (що не підтверджено).
3. Перепишіть пост у професійному стилі (80–120 слів): дипломатично, доказово, без ескалації.
4. Висновок: які слова/фрази створювали найбільший етичний ризик?

Вихід: розбір + переписана версія.

Питання 2. Межі допустимого у використанні цифрових платформ для політичної комунікації

Теоретичне пояснення

Етичні межі проходять не там, де «вийде хайп», а там, де:

- порушується правдивість і доказовість;
- застосовується маніпуляція (прихована реклама, боти, фальшиві акаунти);
- використовуються персональні дані без згоди;
- зростає ризик насильства/втручання/ескалації;
- підбивається довіра до інституцій.

У міжнародній сфері особливо чутливі:

- провокаційні меседжі щодо інших народів/культур;
- «вкиди» без джерел;
- комунікація, що шкодить переговорам або безпеці.

Практичне завдання: «Етичний світлофор**(можна / обережно / не можна)»****Формат:** пари.**Інструкція:**

Розсортуйте 12 практик політичної комунікації:

- таргетована реклама,
- використання мемів,
- співпраця з інфлюенсерами,
- «темники» для медіа,
- бот-мережі,
- прихована політична реклама,
- маніпулятивні заголовки,
- публікація неперевічених даних,
- публічний «шеймінг» опонента,
- відкриті дашборди/дані,
- прямі трансляції брифінгів,

- дебанкінг/фактчек.

Для кожної – коротко: чому так? + який запобіжник потрібен (якщо).

Вихід: таблиця «практика → категорія → пояснення/запобіжник».

Питання 3. Захист персональних даних та конфіденційної інформації

Теоретичне пояснення

Захист даних – етичний обов’язок, бо він про:

- гідність і безпеку людей (особливо в конфліктах),
- довіру до інституцій,
- недопущення шкоди (doxxing, переслідування, шантаж).

Ключові принципи:

- **мінімізація** (не збирати зайвого),
- **обмеження доступу** (хто має право бачити),
- **згода і прозорість** (для чого дані),
- **конфіденційність** (службова інформація не для соцмереж),
- **відповідальність за витік** (процедура реагування).

Практичне завдання: «Класифікація інформації (що можна публікувати?)»

Формат: групи.

Інструкція:

1. Складіть список із 15 видів інформації (приклади: контакти, списки отримувачів допомоги, фото з заходів, внутрішні листи, геолокація, дані партнерів, календар переговорів).
2. Розподіліть у 3 категорії:
 - можна публікувати,
 - можна частково/із затримкою/із знеособленням,
 - не можна публікувати.
3. Для кожного пункту – 1 причина (безпека/право/етика/репутація).
4. Висновок: які 3 типи даних найчастіше «випадково зливаються» і чому?

Вихід: таблиця + висновок.

Питання 4. Етичні ризики онлайн-консультацій та електронних форм участі

Теоретичне пояснення

Онлайн-участь може бути демократичною лише за умов:

- доброчесності (антибот, перевірка участі),
- прозорості правил (що впливає, як ухвалюється рішення),
- інклюзивності (не виключати групи через цифровий розрив),
- зворотного зв’язку (що враховано/чому ні),
- захисту даних учасників.

Етичні ризики:

- імітація участі (просять «думку», але не враховують),
- маніпуляції організованими групами,

- дискримінація менш цифрових груп,
- витоки даних учасників (особливо політично чутливих).

Практичне завдання: «Аудит е-участі: реальний вплив чи вітрина?»

Формат: пари.

Інструкція:

Оцініть інструмент онлайн-участі за 8 критеріями (1–5):

1. доступність і інклюзивність
2. доброчесність (ідентифікація/антибот)
3. прозорість правил
4. якість обговорення/модерації
5. захист даних
6. зворотний зв'язок/звітність
7. можливість апеляції
8. вимірюваний результат

Після – 3 рекомендації з пріоритетами (що змінити першим).

Вихід: оцінка + 3 рекомендації.

Питання 5.

Професійна поведінка державного службовця у соціальних мережах

Теоретичне пояснення

Професійна поведінка держслужбовця в соцмережах включає:

- розуміння, що «особисте» сприймається як «офіційне»;
- дипломатичний тон, відсутність дискримінації;
- доказовість і відповідальність за поширення інформації;
- уникнення конфлікту інтересів (реклама, спонсори, «подяки»);
- цифрова безпека (2FA, фішинг, доступи);
- правила взаємодії з критикою (не принижувати, не «воювати» в коментарях).

Добра практика: мати внутрішній протокол «публікуй/не публікуй» і маршрут погодження у кризі.

Підсумкове практичне завдання: «Кодекс соцмереж для держслужбовця (12 правил) + кризовий скрипт»

Формат: групи 3–4.

Інструкція:

1. Складіть 12 правил у 4 блоках (по 3):
 - фактологія і доказовість,
 - тон і повага,
 - дані й безпека,
 - конфлікт інтересів і прозорість.
2. Додайте «кризовий скрипт» на випадок:
 - поширення фейку про орган влади,
 - витоку даних,

- о зламу акаунта.

Скрипт: 8 кроків (фіксація → повідомлення → відновлення → публічне пояснення → аудит → уроки).

3. Висновок: яке правило найважче виконувати у конфлікті/кризі – і чому?

Вихід: кодекс + скрипт (1–2 стор.).

Питання для підсумкової рефлексії

1. Чому в цифровому середовищі професійна відповідальність «вища», ніж у офлайн-комунікації?
2. Де межа між ефективною політичною комунікацією та маніпуляцією?
3. Який тип витоку/помилки з даними найнебезпечніший у міжнародній сфері – і чому?
4. Як розпізнати «імітацію участі» в онлайн-консультаціях?
5. Чи може держслужбовець бути «звичайним користувачем» у соцмережах?

ТЕМА 4. ЕТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ПРОЦЕСАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУТІВ

Мета семінару

- зрозуміти, як принципи **прозорості та підзвітності** працюють у цифровій державі (і чому «оцифрувати» ≠ «зробити прозорим»);
- визначити етичні вимоги до використання цифрових інструментів у публічній політиці: законність, справедливість, інклюзивність, пояснюваність;
- розібрати проблему **довіри** до політичних інститутів у цифрову епоху (збої, витоки, алгоритмічні рішення, маніпуляції);
- усвідомити професійну відповідальність посадових осіб за цифрові рішення: хто «відповідає» за алгоритм, дані, підрядника;
- окреслити етичні межі використання **великих даних** у державному управлінні: мінімізація, приватність, недискримінація, пропорційність.

Очікувані результати навчання

Після семінару студент(ка) вміє:

- пояснювати поняття: прозорість, підзвітність, алгоритмічне управління, цифрова справедливість, data governance, людина-в-циклі;
- оцінювати цифрові політики через етичні критерії (користь/шкода, права, справедливість, довіра);
- будувати «етичний паспорт» цифрового рішення (дані, ризики, механізм апеляції, аудит);
- пропонувати запобіжники: аудит, пояснюваність, мінімізація даних, незалежний контроль;
- формувати короткий policy/ethics brief з рекомендаціями.

Питання 1. Принципи прозорості та підзвітності у державному управлінні

Теоретичне пояснення

Прозорість – це доступність зрозумілої інформації про правила, рішення, дані та процедури.

Підзвітність – це можливість запитати «чому так?», отримати відповідь, оскаржити і домогтися виправлення помилки.

У цифровій державі прозорість включає:

- публічні правила та критерії рішень,
- трекінг статусу звернення,
- відкриті дані (в межах безпеки),
- зрозумілу комунікацію.

Підзвітність включає:

- процедуру апеляції,
- відповідальну посадову особу/орган,
- аудит (внутрішній/зовнішній),
- механізм виправлення даних/помилки.

Практичне завдання: «Карта прозорості сервісу (що бачить громадянин?)»

Формат: пари.

Інструкція:

1. Оберіть 1 державний цифровий сервіс (соцвиплати / реєстр / дозвіл / медицина).
2. Опишіть шлях користувача (5–7 кроків) і позначте:
 - де є прозорість (що зрозуміло),
 - де «чорна скринька» (незрозуміло),
 - де виникає підзвітність (апеляція/контакти).
3. Запропонуйте 3 зміни для підвищення прозорості та 2 – для підзвітності.
4. Висновок: який крок найчастіше руйнує довіру?

Вихід: схема + рекомендації.

Питання 2. Етичні вимоги до використання цифрових інструментів у публічній політиці

Теоретичне пояснення

Ключові етичні вимоги до цифрових інструментів:

- **законність і легітимна мета** (для чого використовується);
- **пропорційність** (не збирати і не контролювати більше, ніж потрібно);
- **справедливість і недискримінація** (алгоритм не повинен відтворювати упередження);
- **інклюзивність** (цифровий розрив не має виключати громадян);
- **пояснюваність** (людина має розуміти, чому рішення таке);
- **безпека та захист даних**;
- **людина-в-циклі** (особливо для високоризикових рішень).

Практичне завдання: «Етичний тест цифрового рішення (8 критеріїв)»

Формат: індивідуально.

Інструкція:

Оцініть будь-яке цифрове рішення у державі за 8 критеріями (1–5):

1. легітимна мета
2. пропорційність
3. справедливість
4. інклюзивність
5. пояснюваність
6. апеляція/виправлення
7. безпека даних
8. контроль/аудит

Після – 3 найслабші критерії та конкретні покращення.

Вихід: оцінка + 3 покращення.

Питання 3. 🤝 Проблема довіри до політичних інститутів у цифрову епоху

Теоретичне пояснення

Довіра в цифрову епоху тримається на:

- стабільності сервісів (працює/не падає),
- безпеці (немає витоків),
- справедливості (немає «чорних рішень»),
- чесній комунікації (визнання проблем і звітність),
- можливості виправити помилку.

Що руйнує довіру:

- збої без пояснення,
- витoki даних і «замовчування»,
- непрозорі алгоритмічні рішення,
- імітація участі (консультації без впливу),
- нерівний доступ до цифрових послуг.

Практичне завдання: «Діагностика довіри (симптом → причина → рішення)»

Формат: групи 3–4.

Інструкція:

1. Візьміть 6 симптомів недовіри (скарги, відмова користуватися сервісом, паніка після витоку, хейт у соцмережах, низька явка на консультаціях, меми про «цифровий контроль»).
2. Для кожного визначте:
 - причину (технічна/інституційна/комунікаційна),
 - рішення (1 інституційне + 1 комунікаційне),
 - індикатор відновлення довіри (як виміряти).
3. Висновок: які 2 причини найчастіше плутають із «просто поганим PR»?

Вихід: таблиця + висновок.

Питання 4. ✨ Професійна відповідальність посадових осіб за цифрові рішення

Теоретичне пояснення

Етична проблема цифрової держави: **розмиття відповідальності** («це алгоритм», «це підрядник», «це система»). Професійна відповідальність означає:

- чітке визначення ролей (власник продукту, власник даних, відповідальний за безпеку);
- документування рішень (хто схвалив критерії, зміни, ризики);
- контроль підрядників (контракти, аудит, SLA, безпека);
- механізм апеляції для громадянина;
- «людина-в-циклі» для ризикових рішень.

Головний принцип: якщо рішення впливає на права людини – відповідальність не може бути «в нікуди».

Практичне завдання: «RACI-матриця відповідальності (хто за що відповідає?)»

Формат: пари.

Інструкція:

1. Оберіть цифровий продукт (реєстр, е-послуга, алгоритмічний скоринг).
2. Побудуйте RACI:
 - **R** (Responsible) – хто виконує,
 - **A** (Accountable) – хто остаточно відповідає,
 - **C** (Consulted) – з ким радяться,
 - **I** (Informed) – кого інформують.
3. Додайте 2 «точки провалу» відповідальності і як їх закрити (протокол/наказ/аудит).
4. Висновок: де найчастіше виникає «безвідповідальний алгоритм»?

Вихід: RACI-таблиця + висновок.

Питання 5. Етичні межі використання великих масивів даних у державному управлінні

Теоретичне пояснення

Big Data у державі може допомагати:

- планувати політики (транспорт, соціальна підтримка),
- виявляти шахрайство,
- прогнозувати ризики.

Але створює етичні ризики:

- надмірний нагляд («контроль заради контролю»),
- вторинне використання даних без згоди («для іншої мети»),
- дискримінація (алгоритм підсилює нерівність),
- помилки даних → несправедливі рішення,
- витоки → шкода людям.

Етичні межі:

- мінімізація даних,
- цільове використання,
- пропорційність,
- анонімізація/псевдонімізація де можливо,
- аудит і пояснюваність,
- право на оскарження.

Підсумкове практичне завдання: «Ethics brief (1 стор.) про використання Big Data»

Формат: індивідуально або пари.

Ситуація (умовно): держава хоче об'єднати кілька реєстрів і застосувати аналітику для виявлення «ризикових» отримувачів соціальних виплат.

Структура (обов'язково):

1. Проблема і мета (3–4 речення)
2. Потенційні вигоди (3)

3. ⚠️ Етичні ризики (5)
4. 🛡️ Запобіжники (6): мінімізація, аудит, пояснюваність, апеляція, людина-в-циклі, безпека
5. 📌 Рекомендація (1 варіант) + чому
6. 📊 Як виміряти «етичність» (3 індикатори): скарги / помилки / виправлення / аудит

Вихід: 1 сторінка ethics brief.

🔍 Питання для підсумкової рефлексії

1. ⚙️ Чому цифровізація не гарантує прозорості й підзвітності автоматично?
2. ⚖️ Які 2 етичні критерії найважливіші для цифрових інструментів: пропорційність, справедливість, пояснюваність чи безпека?
3. 🤝 Що найсильніше руйнує довіру до цифрової держави: збої, витоки чи «чорні алгоритми»?
4. 🧩 Хто має відповідати за алгоритмічне рішення – програміст, підрядник чи посадова особа? Чому?
5. 🗝️ Де межа між «корисною аналітикою» та «цифровим контролем»?

ТЕМА 5. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА У МІЖНАРОДНИХ ПОЛІТИЧНИХ КОМУНІКАЦІЯХ

Мета семінару

- опанувати етичні стандарти підготовки **публічних заяв** та міжнародних **комюніке** (точність, відповідальність, дипломатичний тон);
- визначити межі допустимого у застосуванні комунікаційних технологій (таргетинг, візуалізація, емоційні меседжі, інфлюенсери) без переходу в маніпуляції;
- навчитися розпізнавати маніпулятивні практики і давати їм етичну оцінку (не лише «ефективно/неефективно»);
- усвідомити професійну відповідальність за поширення недостовірної інформації та алгоритм перевірки фактів;
- відпрацювати правила професійної етики у **кризових комунікаціях** (швидкість ↔ точність ↔ довіра ↔ безпека).

Очікувані результати навчання

Після семінару студент(ка) вміє:

- застосовувати принципи етичної комунікації: правдивість, доказовість, пропорційність, повага, недискримінація, відповідальність за наслідки;
- розрізняти заяву/комюніке/позиційний документ і розуміти їхні етичні «обмежувачі»;
- виявляти маніпулятивні маркери (риторика, монтаж, підміна причинності, псевдодокази);
- будувати короткий протокол фактчеку та маркувати «факт/оцінка/припущення»;
- скласти етичний кризовий пакет (statement + Q&A) без підриву довіри.

Питання 1. Етичні стандарти підготовки публічних заяв та міжнародних комюніке

Теоретичне пояснення

Етичний стандарт заяви/комюніке тримається на 6 правилах:

- **точність** (перевірені факти, коректні назви, дати, цитати);
- **доказовість** (посилання на документи/рішення/дані, якщо можливо);
- **відокремлення фактів і оцінок** (не маскувати оцінку під «факт»);
- **дипломатичність і повага** (без дегуманізації та дискримінації);
- **пропорційність** (не перебільшувати, не робити заяв, що створюють паніку);
- **відповідальність за наслідки** (ескалація, насильство, шкода людям).

Комюніке часто виконує функцію «узгодженої позиції», тому етика тут = дисципліна, точність і відповідальність перед партнерами.

Практичне завдання: «Редактор комюніке (очистити ризики)»

Формат: пари.

Інструкція:

1. Викладач дає «чернетку заяви» (емоційну, з двозначностями).
2. Ваше завдання – відредагувати її за 6 правилами:
 - прибрати неперевірене,
 - відокремити факт/оцінку,
 - замінити ескалаційну лексику на дипломатичну,
 - додати 1–2 «докази» (на рівні посилань/формулювань),
 - додати 1 речення про наступні кроки.
3. Висновок: які правки найсильніше знизили етичний ризик?

Вихід: «до/після» (2 короткі тексти) + 3 пояснення.

Питання 2. Межі допустимого у застосуванні комунікаційних технологій

Теоретичне пояснення

Комунікаційні технології можуть бути легітимними (пояснення політики) або маніпулятивними (злам автономії аудиторії). Межі визначаються питаннями:

- чи є **прозорість** (хто автор, чи є спонсорство/таргетинг)?
- чи не порушуються **права** (приватність, дискримінація)?
- чи не використовується **оманливий дизайн** (dark patterns)?
- чи не створюється **школа** (паніка, ворожнеча)?

Приклади «жовтої зони» (можна, але обережно):

- емоційні історії без підміни фактів,
- співпраця з інфлюенсерами з маркуванням,
- таргетинг із прозорістю й без чутливих даних.

Практичне завдання: «Етичний світлофор технологій»

Формат: групи.

Інструкція:

Розсортуйте 12 практик у / / і додайте запобіжники для :

- таргетована реклама,
- мікротаргетинг за чутливими ознаками,
- меми й гумор у дипломатії,
- бот-мережі,
- співпраця з інфлюенсерами,
- «темники» для медіа,
- клікбейтні заголовки,
- фактчек-кампанії,
- приховане спонсорство,
- візуалізації (інфографіка) без джерел,
- deerfake/синтетичні відео,
- відкриті дашборди даних.

Вихід: таблиця «практика → світлофор → запобіжник/чому».

Питання 3. Маніпулятивні практики та їх етична оцінка

Теоретичне пояснення

Маніпуляція – спроба досягти результату, обминаючи інформований вибір аудиторії. Етичні маркери маніпуляції:

- фальшива дилема («або з нами, або проти нас»),
- дегуманізація,
- підміна причинності («це сталося через...» без доказів),
- псевдоексперти,
- монтаж/вирвані цитати,
- апеляція до страху без фактів,
- координація ботів/накрутка «суспільної думки».

Етична оцінка базується на трьох питаннях:

1. чи порушується правда/докази?
2. чи порушується автономія і права аудиторії?
3. чи створюється шкода (насильство, ненависть, паніка, дискримінація)?

Практичне завдання: «Детектор маніпуляцій (6 повідомлень)»

Формат: індивідуально.

Інструкція:

1. Отримайте 6 коротких повідомлень (заголовки/пости) на міжнародну тему.
2. Для кожного:
 - визначте 1–2 маркери маніпуляції,
 - поясніть, чому це етично проблемно (2 речення),
 - запропонуйте «етичну версію» того ж меседжу (1–2 речення).
3. Висновок: які маркери найчастіше зустрічаються?

Вихід: таблиця + переписані версії.

Питання 4. Відповідальність за поширення недостовірної інформації

Теоретичне пояснення

У міжнародних комунікаціях поширення недостовірної інформації може:

- спричинити ескалацію конфлікту,
- зруйнувати переговорні позиції,
- завдати шкоди людям (паніка, переслідування),
- підірвати репутацію інституції на роки.

Професійна відповідальність означає:

- перевіряти факти до публікації;
- позначати невизначеність («за попередніми даними»);
- швидко виправляти помилки (correction policy);
- не «підсилювати» неперевірене навіть з благих намірів.

Практичне завдання: «Протокол фактчеку (5 кроків)»

Формат: пари.

Інструкція:

Складіть протокол «5 кроків перед публікацією» для міжнародного комунікатора:

1. первинне джерело (хто перший повідомив?)
 2. підтвердження з 2 незалежних джерел
 3. дата/контекст (чи не старе/вирване?)
 4. верифікація візуалу/цитати (чи не монтаж?)
 5. маркування невизначеності + рішення «публікуємо/чекаємо»
- Потім застосуйте до одного прикладу (умовного повідомлення) і покажіть результат.

Вихід: протокол + коротке застосування.

Питання 5. Професійна етика у кризових комунікаціях

Теоретичне пояснення

Кризова комунікація в міжнародній сфері – зона максимальної етичної напруги: треба бути швидким, але не можна брехати чи нашкодити безпеці.

Етичні принципи кризи:

- **швидкість без вигадкування** (краще «перевіряємо» ніж фальш);
- **один центр фактів** (узгодженість спікерів);
- **повага й емпатія** (особливо при жертвах);
- **виправлення помилок** (відкрито і чітко);
- **мінімізація шкоди** (не публікувати чутливе, не провокувати насильство).

Підсумкове практичне завдання: «Етичний кризовий пакет (statement + Q&A + «не можна»)»

Формат: групи 4–5.

Ситуація (умовно): з'явився вірусний «витік»/фейк про міжнародний інцидент, який може спричинити ескалацію.

Інструкція:

1. Напишіть заяву (120–160 слів), де є:
 - що відомо (лише підтверджене),
 - що перевіряється,
 - що робить інституція,
 - як і коли буде оновлення.
2. Підготуйте 6 Q&A (складні питання журналістів) з етичними відповідями.
3. Складіть список 6 «не можна» (помилки, що руйнують довіру/безпеку).
4. Висновок: що важливіше в кризі – «перемогти наратив» чи зберегти довіру? (4–5 речень)

Вихід: пакет (1–2 стор.).

Питання для підсумкової рефлексії

1. Чим етична заява відрізняється від «ефектної» заяви?
2. Де межа між переконанням і маніпуляцією в міжнародних комунікаціях?

3. 🧠 Чи може маніпуляція бути «виправданою» у війні/кризі? Якою буде ціна?
4. 🔔 Яка помилка найчастіше веде до поширення недостовірної інформації: поспіх, упередженість чи слабкі джерела?
5. 🚒 Як поєднати швидкість кризової реакції та етичну доказовість?

ТЕМА 6. ДИПЛОМАТИЧНИЙ ЕТИКЕТ ТА ЕТИЧНІ НОРМИ МІЖНАРОДНОГО ПРОТОКОЛУ

Мета семінару

- зрозуміти дипломатичний протокол як систему **професійних норм** і «мову поваги» у міжнародних відносинах;
- опанувати культуру офіційного спілкування у переговорах: тон, формулювання, коректність, управління конфліктом;
- усвідомити етичні аспекти **міжкультурної комунікації** (чутливість, уникнення стереотипів, збереження гідності);
- закріпити правила **конфіденційності** та службової таємниці у дипломатичній діяльності, включно з цифровими ризиками;
- навчитися оцінювати наслідки порушень дипломатичного етикету (репутаційні, політичні, переговорні) та правильно реагувати.

Очікувані результати навчання

Після семінару студент(ка) вміє:

- пояснювати різницю між етикетом, протоколом, правом та етикою;
- застосовувати базові протокольні принципи до типових ситуацій (зустріч, листування, подарунки, посадові ролі, комунікація з медіа);
- обирати етичну модель міжкультурної комунікації (повага, нейтральність, «збереження обличчя»);
- визначати, що є конфіденційним, і як уникати витоків у цифрових каналах;
- готувати короткі протокольні документи: запрошення, короткий сценарій зустрічі, «talking points», правила поведінки.

Питання 1. Дипломатичний протокол як система професійних норм

Теоретичне пояснення

Дипломатичний протокол – це система правил і процедур, які забезпечують:

- взаємну повагу та рівність сторін,
- передбачуваність взаємодії,
- уникнення образ і непорозумінь,
- збереження статусу й «обличчя» сторін.

Протокол відрізняється від етикету:

- **етикет** – норми ввічливості та поведінки;
- **протокол** – формалізовані правила (порядок, звертання, пріоритети, атрибути статусу);
- **етика** – відповідає, чи є дія правильною з погляду честі, поваги, відповідальності.

У дипломатії протокол – це «інфраструктура довіри»: він не про «красу», а про зниження ризику конфлікту.

Практичне завдання: «Протокол як ризик-менеджмент (5 ситуацій)»**Формат:** пари.**Інструкція:**

1. Отримайте 5 ситуацій (зустріч делегацій, офіційний прийом, обмін подарунками, підписання документа, публічний виступ).
2. Для кожної визначте:
 - яке протокольне правило критичне (1–2),
 - який ризик воно знімає (образ, підрив статусу, медійний скандал),
 - що буде помилкою.
3. Висновок: у якій ситуації протокол найбільш «політичний»?

Вихід: таблиця + висновок.

Питання 2. Культура офіційного спілкування у міжнародних переговорах

Теоретичне пояснення

Культура офіційного спілкування включає:

- **точність і ясність** (без двозначностей, які шкодять угодам);
- **нейтральність формулювань** (особливо в конфліктних питаннях);
- **повага** (уникаємо приниження, сарказму, «викриттів»);
- **контроль ескалації** (кризові формули: «висловлюємо занепокоєння», «закликаємо», «підтверджуємо прихильність»);
- **дисципліна ролей** (хто говорить, хто фіксує, хто погоджує).

Етична сторона: навіть у жорстких переговорах потрібно зберігати гідність сторін – це зменшує ризик зриву.

Практичне завдання: «Переклад «жорсткої» фрази в дипломатичну»**Формат:** індивідуально.**Інструкція:**

1. Викладач дає 8 «жорстких» фраз (емоційних, конфліктних).
2. Ваше завдання – переписати їх у дипломатичному стилі:
 - без образ,
 - без прямого звинувачення без доказів,
 - з фокусом на позиції та заклику до дій.
3. Висновок: що найважче – прибрати емоцію чи зберегти зміст?

Вихід: 8 переписаних формулювань.

Питання 3. Етичні аспекти міжкультурної комунікації

Теоретичне пояснення

Міжкультурна етика в дипломатії – це:

- **культурна чутливість** (розуміти різні норми ввічливості, часу, дистанції);
- **уникнення стереотипів** (не узагальнювати «вони такі»);
- **збереження гідності** (не ставити партнера в ситуацію публічного приниження);
- **симетрія поваги** (не демонструвати зверхність).

Практичний принцип: «я можу не погоджуватися, але не принижую».

 Практичне завдання: «Міжкультурний ризик-профіль (3 помилки + 3 запобіжники)»

Формат: пари.

Інструкція:

1. Оберіть умовний регіон/культурний контекст (наприклад: Пн. Європа / Східна Азія / Близький Схід – без стереотипізації, як тренування).
2. Визначте:
 - 3 типові «міжкультурні помилки» (тон, гумор, звертання, теми-табу),
 - 3 запобіжники (підготовка, уточнення, нейтральні формули),
 - 2 «золоті правила» для команди переговорів.
3. Висновок: що важливіше – знати правила чи вміти ввічливо уточнювати?

Вихід: короткий профіль.

Питання 4. Конфіденційність та службова таємниця у дипломатичній діяльності

 Теоретичне пояснення

Конфіденційність у дипломатії – не лише юридична вимога, а етичний обов’язок:

- захищає переговорний процес,
- забезпечує довіру між сторонами,
- зменшує ризик маніпуляцій,
- захищає людей (особливо в безпекових питаннях).

Типові помилки сьогодні – цифрові:

- пересилання документів у незахищених месенджерах,
- фото з переговорів із видимими паперами/екранами,
- обговорення деталей у «напівприватних» чатах,
- використання особистих акаунтів.

Принцип: «менше даних – менше ризику» + чіткі правила доступу.

 Практичне завдання: «Класифікація інформації + протокол комунікації»

Формат: групи 3–4.

Інструкція:

1. Складіть список із 12 типів інформації в дипломатії (позиції, проекти документів, контакти, логістика, внутрішні коментарі, фото, чернетки).
2. Розділіть на:
 - можна публічно,
 - можна частково/після часу,
 - не можна.
3. Створіть короткий протокол «безпечної комунікації» (8 правил): канали, доступи, 2FA, заборона фото екранів, маркування документів, «need-to-know».
4. Висновок: яка «дрібниця» найчастіше спричиняє витoki?

Вихід: таблиця + протокол.

Питання 5. ⚠️ **Порушення дипломатичного етикету та їх наслідки**

Теоретичне пояснення

Порушення протоколу й етикету в міжнародних відносинах можуть мати наслідки:

- 🗣️ **репутаційні** (скандал, втрата довіри),
- 🤝 **переговорні** (зрив зустрічі, ускладнення компромісу),
- 🌪️ **політичні** (погіршення відносин, демарші),
- 📰 **медійні** (мемізація, підсилення конфліктних наративів).

Етичний аспект: навіть «дрібна образа» часто стає символом неповаги, особливо якщо є історична/політична напруга.

Підсумкове практичне завдання: «Кейс: протокольна помилка + план відновлення»

Формат: групи 4–5.

Ситуація (умовно): під час офіційного заходу сталася протокольна помилка (неправильне звертання/порядок/символіка), яка викликала публічну реакцію партнера і медійний резонанс.

Інструкція:

1. Визначте:
 - що саме було порушено (протокол/етикет/етика),
 - кого це зачепило (стейкхолдери),
 - який ризик для переговорів/репутації.
2. Складіть план реагування:
 - 🕒 0–3 год: внутрішня координація, перевірка фактів, контакт із партнером;
 - 🕒 24 год: публічна формула реагування (за потреби);
 - 📅 7 днів: відновлення довіри (жести поваги, зустріч, лист).
3. Напишіть коротку заяву (80–120 слів) у дипломатичному тоні.
4. Висновок: як визнати помилку, не принижуючи свою сторону?

Вихід: план + заява.

Питання для підсумкової рефлексії

1. 🌪️ Чому дипломатичний протокол – це інструмент зниження конфліктів, а не «формальність»?
2. 🤝 Які формулювання у переговорах найчастіше провокують ескалацію – і як їх замінити?
3. 🌐 Чому міжкультурна чутливість – це етичний обов'язок, а не «опція»?
4. 🗝️ Яка цифрова звичка є найнебезпечнішою для конфіденційності в дипломатії?
5. ⚠️ Чи завжди треба публічно вибачатися за протокольну помилку? Від чого це залежить?

ТЕМА 7. ЕТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО ТА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У МІЖНАРОДНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета семінару

- осмислити лідерство як **моральну відповідальність**, а не лише «вміння керувати»;
- навчитися розпізнавати та розв'язувати **етичні дилеми** у міжнародних переговорах (цінності ↔ інтереси ↔ безпека ↔ репутація);
- зрозуміти баланс **колективної та індивідуальної відповідальності** у командній роботі (хто відповідає за рішення, дані, комунікацію);
- проаналізувати моральні аспекти ухвалення зовнішньополітичних рішень (наслідки для людей, справедливість, пропорційність, довіра);
- сформувати навичку «етичного рішення»: прозора логіка, альтернативи, мінімізація шкоди, відповідальність за наслідки.

Очікувані результати навчання

Після семінару студент(ка) вміє:

- пояснювати поняття: етичне лідерство, відповідальність, легітимність, пропорційність, моральна дилема, «менше зло»;
- застосовувати етичні рамки аналізу (обов'язок/наслідки/чесноти) до переговорних ситуацій;
- будувати карту стейкхолдерів і оцінювати шкоду/користь для різних груп;
- розподіляти відповідальність у команді (RACI/етичні ролі) і уникати «розмивання» відповідальності;
- формулювати короткий ethics memo (1 стор.) з рішенням і обґрунтуванням.

Питання 1. Лідерство як моральна відповідальність

Теоретичне пояснення

Етичне лідерство в міжнародній сфері означає:

- приймати рішення під невизначеністю і все одно залишатися чесним у поясненнях;
- ставити **публічний інтерес** і безпеку вище особистих вигод;
- тримати стандарти поведінки команди (тон, правдивість, конфіденційність);
- брати відповідальність за наслідки, а не «перекладати» на систему/підрядника/обставини.

Ознаки етичного лідера:

- прозорість мотивів (у межах можливого),
- послідовність,
- здатність визнавати помилки,
- повага до гідності інших,
- нетерпимість до корупції та маніпуляцій.

Практичне завдання: «Портрет етичного лідера (10 поведінкових маркерів)»

Формат: пари.

Інструкція:

1. Складіть 10 поведінкових маркерів етичного лідерства в МВ (наприклад: «не дає неперевірених заяв», «фіксує конфлікти інтересів», «захищає команду від тиску»).
2. Навпроти кожного – 1 «анти-маркер» (як виглядає неетичне лідерство).
3. Висновок: які 3 маркери найважливіші у кризі?

Вихід: список 10+10 + висновок.

Питання 2. Етичні дилеми у міжнародних переговорах

Теоретичне пояснення

Етичні дилеми в переговорах виникають, коли стикаються:

- інтереси держави ↔ права людини,
- короткострокова вигода ↔ довгострокова репутація,
- конфіденційність ↔ прозорість,
- безпека ↔ відкритість,
- «правда» ↔ тактична комунікація (де межа маніпуляції?).

Корисні три етичні «лінзи»:

- **етика обов'язку** (що я зобов'язаний робити, навіть якщо не вигідно?),
- **етика наслідків** (яка дія мінімізує шкоду?),
- **етика чеснот** (якою людиною/професіоналом я маю залишатися?).

Практичне завдання: «Одна дилема – три лінзи»

Формат: групи 3–4.

Кейс (умовно): «Партнер пропонує вигідну угоду, але вимагає не публікувати певні аспекти, які важливі для громадськості. Публікація може зірвати угоду.»

Інструкція:

1. Проаналізуйте кейс через 3 лінзи: обов'язок/наслідки/чесноти.
2. Запропонуйте 3 варіанти дії (мінімум) і їх наслідки.
3. Сформулюйте рішення і «формулу пояснення» (2–3 речення, без порушення конфіденційності).
4. Висновок: яка лінза виявилася найпереконливішою і чому?

Вихід: рішення + коротке обґрунтування.

Питання 3. Колективна та індивідуальна відповідальність у командній роботі

Теоретичне пояснення

У міжнародній роботі часто виникає «розмивання» відповідальності:

- «це рішення команди» → ніхто не відповідає,
- «так сказав керівник» → знімається особиста відповідальність,
- «це технічна помилка» → ігнорується управлінська відповідальність.

Етична команда має:

- чіткі ролі й правила (хто відповідає за факти, хто за комунікацію, хто за безпеку);
- механізм заперечення (можна сказати «ні» неетичній дії);
- протокол фіксації рішень (хто погодив і чому);
- культуру «помилку визнаємо, не шукаємо винних».

Практичне завдання: «RACI + «етична кнопка стоп»»

Формат: групи.

Інструкція:

1. Для умовного міжнародного проєкту/переговорів побудуйте RACI на 6 задач:
 - збір фактів,
 - аналітичний висновок,
 - публічна заява,
 - робота з конфіденційними даними,
 - взаємодія з партнерами,
 - кризове реагування.
2. Додайте правило «етичної кнопки стоп»:
 - хто має право зупинити дію, якщо є порушення етики,
 - як ескалюється питання (2 рівні).
3. Висновок: де найчастіше виникає «нічийність» відповідальності?

Вихід: RACI-таблиця + правило стоп.

Питання 4. Моральні аспекти прийняття зовнішньополітичних рішень

Теоретичне пояснення

Зовнішньополітичні рішення мають моральний вимір, бо впливають на:

- людську безпеку та життя,
- права людини,
- справедливість і рівність,
- міжнародну довіру й легітимність.

Етичні критерії для оцінки рішення:

- **пропорційність** (чи не завелика шкода для досягнення мети),
- **справедливість** (кого зачепить найбільше і чи це допустимо),
- **мінімізація шкоди** (harm reduction),
- **прозорість у межах безпеки**,
- **відповідальність за наслідки** (план пом'якшення).

Практичне завдання: «Карта стейкхолдерів і шкоди»

Формат: пари.

Інструкція:

1. Оберіть тип рішення: санкції, обмеження експорту, гуманітарний коридор, інформаційна кампанія, оборонна угода.
2. Побудуйте карту стейкхолдерів (мінімум 6 груп): населення, бізнес, партнери, міжнародні організації, вразливі групи, медіа.

3. Для кожної групи визначте:

- потенційну користь,
- потенційну шкоду,
- як мінімізувати шкоду (1 захід).

4. Висновок: чи є «етично безкоштовні» рішення у зовнішній політиці?

Вихід: таблиця + висновок.

Питання 5. 🌱 Професійна відповідальність за наслідки міжнародних рішень

Теоретичне пояснення

Професійна відповідальність включає:

- прогнозування наслідків і ризиків (не лише бажаний ефект),
- готовність коригувати політику, якщо шкода зростає,
- етичну комунікацію (не брехати «для гарної картинки»),
- підзвітність: документування, аудит, уроки.

Ключ: «ми не можемо контролювати все, але ми відповідаємо за те, як приймаємо рішення і як реагуємо на наслідки».

Підсумкове практичне завдання: «Ethics memo (1 стор.) для лідера»

Формат: індивідуально.

Ситуація (умовно): уряд/організація має ухвалити рішення, яке підвищить безпеку, але створює побічну шкоду (економічну/гуманітарну/репутаційну).

Структура (обов'язково):

1. 📄 Проблема і контекст (3–4 речення)
2. 🎯 Ціль рішення (1 речення)
3. ✅ 3 аргументи «за»
4. ⚠️ 3 ризики/шкоди (для кого)
5. 🛡️ 4 заходи мінімізації шкоди
6. ⚖️ Етичне обґрунтування через 2 лінзи (обов'язок + наслідки або інші)
7. 📌 Рекомендація (1 речення) + умова перегляду рішення (коли змінюємо курс)

Вихід: 1 стор. ethics memo.

Питання для підсумкової рефлексії

1. 🌟 Чи можна бути «ефективним лідером» без етичної відповідальності? Яка ціна?
2. 🤝 Яка дилема в переговорах найскладніша: правда vs тактика, прозорість vs конфіденційність, інтерес vs цінності?
3. 👥 Чому в командах часто «розмивається» відповідальність – і як це зупинити?
4. ⚖️ Чи існують зовнішньополітичні рішення без моральних наслідків?
5. 🌱 Як професіоналу залишатися етичним у ситуації політичного тиску?

ТЕМА 8. ЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОГО ПАРТНЕРСТВА ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ СПІВПРАЦІ

Мета семінару

- розкрити принцип **добросовісності** як етичну основу міжнародних угод і партнерств;
- пояснити етичні вимоги до виконання міжнародних зобов'язань: довіра, передбачуваність, відповідальність;
- відпрацювати практику поваги до **культурного різноманіття** у регіональній взаємодії без стереотипів і приниження;
- зрозуміти професійну відповідальність у міждержавних проєктах: прозорість, підзвітність, антикорупційні запобіжники;
- осмислити морально-правові засади **міжнародної солідарності** як норми, що тримають порядок навіть у кризі.

Очікувані результати навчання

Після семінару студент(ка) вміє:

- пояснювати поняття: добросовісність, зобов'язання, довіра, комплаєнс, due diligence, партнерська етика, солідарність;
- аналізувати партнерства за схемою: **принцип → зобов'язання → ризик → запобіжник → відповідальність**;
- розпізнавати культурні ризики у взаємодії й коректно будувати комунікацію;
- скласти етичний «паспорт» міждержавного проєкту (ролі, контроль, прозорість, дані, конфлікти інтересів);
- формулювати короткий висновок (ethics brief) щодо солідарності й меж відповідальності.

Питання 1. Принципи добросовісності у міжнародних угодах

Теоретичне пояснення

Добросовісність у партнерстві означає:

- виконувати домовленості не лише «буквально», а й у **духу угоди**;
- не використовувати лазівки проти партнера;
- не приховувати критичну інформацію, якщо вона змінює баланс угоди;
- забезпечувати передбачуваність дій і чесну комунікацію.

Добросовісність – це основа довіри: без неї угоди перетворюються на тимчасові тактичні інструменти, а співпраця – на гру з нульовою сумою.

Практичне завдання: «Тест добросовісності (5 питань до угоди)»

Формат: пари.

Інструкція:

Складіть 5 запитань, які перевіряють добросовісність сторін у партнерстві, наприклад:

1. чи є приховані умови/винятки?
2. чи зрозумілий механізм виконання і контролю?

3. чи збалансовані вигоди/обов'язки?
4. чи є механізм вирішення спорів?
5. чи є прозорість фінансів і відповідальності?

Потім застосуйте ці питання до умовного кейсу «угода про спільний проєкт» і дайте оцінку (1–Питання 5.кожному пункту).

Вихід: 5 питань + коротка оцінка кейсу.

Питання 2. Етичні вимоги до виконання міжнародних зобов'язань

Теоретичне пояснення

Етичне виконання зобов'язань включає:

- **послідовність** (не міняти правила «на ходу» без пояснення);
- **комунікацію** (попереджати про ризики невиконання завчасно);
- **спроможність** (не брати на себе те, що свідомо не можеш виконати);
- **підзвітність** (звітність, моніторинг, аудит);
- **компенсацію/пом'якшення** (якщо виникла шкода через невиконання).

Критична відмінність: порушення зобов'язання – не лише юридичний дефект, а удар по довірі й репутації.

Практичне завдання: «Карта виконання зобов'язань (обіцянка → ресурси → контроль → звіт)»

Формат: групи 3–4.

Інструкція:

1. Оберіть тип зобов'язання (фінансове, гуманітарне, безпекове, інституційне).
2. Побудуйте ланцюг:
 - що саме обіцяно,
 - які ресурси потрібні,
 - хто відповідальний,
 - як контролюється,
 - як звітується,
 - що робити при зриві (план В).
3. Висновок: яке «вузьке місце» найчастіше руйнує виконання?

Вихід: схема + 6–7 речень.

Питання 3. Повага до культурного різноманіття у регіональній взаємодії

Теоретичне пояснення

Повага до культурного різноманіття в партнерстві означає:

- не зводити партнера до стереотипів;
- враховувати відмінності в стилі комунікації (прямий/непрямий), темпі ухвалення рішень, нормах публічності;
- «зберігати обличчя» партнера (не принижувати публічно);
- будувати інклюзивні формати співпраці (мови, доступність, протоколи).

Етика тут практична: культурні помилки часто стають політичними інцидентами.

Практичне завдання: «Міжкультурний протокол взаємодії (7 правил)»
Формат: пари.

Інструкція:

1. Уявіть регіональний проєкт із партнерами з різних країн.
2. Складіть 7 правил міжкультурної взаємодії:
 - правила звертання/тон,
 - уникнення тем-табу,
 - правила публічних заяв,
 - порядок узгодження текстів,
 - мова/переклад,
 - принцип «не публічно критикуємо партнера»,
 - механізм вирішення непорозумінь.
3. Висновок: яке правило найчастіше ігнорують – і що це спричиняє?

Вихід: список 7 правил + висновок.

Питання 4. 🧡 Професійна відповідальність у міждержавних проєктах співпраці

Теоретичне пояснення

Міждержавні проєкти (інфраструктура, гуманітарні програми, цифрові сервіси, реформи) потребують:

- прозорого управління (хто вирішує, хто платить, хто контролює);
- розподілу ролей і відповідальності (щоб не було «ніхто не винен»);
- due diligence партнерів і підрядників;
- антикорупційних запобіжників (тендери, аудит, конфлікт інтересів);
- етичної комунікації результатів (не «припудрювати» звіти).

Практичне завдання: «Етичний паспорт проєкту (10 блоків)»
Формат: групи.

Інструкція:

Створіть «етичний паспорт» міждержавного проєкту:

1. мета і бенефіціари
2. партнери й ролі
3. джерела фінансування
4. механізми закупівель
5. робота з даними/приватність
6. ризики конфлікту інтересів
7. контроль/аудит
8. звітність і комунікація
9. механізм скарг/апеляції
10. план реагування на інциденти (витік/скандал/зрив)

Вихід: 1 стор. паспорт + 5 ключових ризиків.

Питання 5. Морально-правові засади міжнародної солідарності

Теоретичне пояснення

Міжнародна солідарність – це не лише «допомога», а принцип:

- взаємної відповідальності,
- підтримки в кризі,
- захисту людської гідності,
- спільної відповіді на загрози (війна, катастрофи, пандемії).

Етична дилема солідарності: як поєднати **допомогу** з **підзвітністю**, і де межа між гуманітарністю та політизацією.

Солідарність є стійкішою, коли:

- є прозорість і звітність,
- видимі результати,
- зберігається повага до агентності отримувача допомоги («не принижувати», не робити залежним).

Підсумкове практичне завдання: «Ethics brief: солідарність у кризі (1 стор.)»

Формат: індивідуально.

Ситуація (умовно): регіональна коаліція обговорює пакет солідарної підтримки країні, яка переживає кризу. Є внутрішня критика: «це дорого», «немає гарантій прозорості».

Структура (обов'язково):

1. Проблема (3–4 речення)
2. Мета солідарності (1–2 речення)
3. Аргументи «за» (3)
4. Ризики/сумніви (3)
5. Запобіжники прозорості (4): аудит, звітність, критерії, механізм скарг
6. Рекомендація (1 речення) + умови перегляду (коли змінюємо формат підтримки)

Вихід: 1 стор. ethics brief.

Питання для підсумкової рефлексії

1. Чому добросовісність є «невидимою» умовою успішних міжнародних угод?
2. Чи може держава етично брати зобов'язання, якщо не впевнена у ресурсах для виконання?
3. Як відрізнити культурну повагу від поступки принципами?
4. Які 2 ризики найчастіше руйнують міждержавні проекти: корупція, розмитість відповідальності чи слабка комунікація?
5. Де межа міжнародної солідарності: чи має вона умови, і які?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Балануца О.О. Родзинки дипломатії: навчальний посібник. Дніпро: Середняк Т.К., 2022. 148 с. <https://kuwait.mfa.gov.ua/storage/app/sites/46/balanutsa-o-rodzinki-diplomatii.pdf>
2. Горохолінська І., Бродецький О. Етична підготовка фахівців у закладах вищої освіти: ідейно-ціннісна мотивація та вимоги стандартів вищої освіти. *Освітнологія*. 2021. Вип. 10. С. 15–23. DOI: <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2021.102>
3. Гулієв А. Д., Чекалюк В. В. Роль етикету й дипломатії в налагодженні продуктивного партнерства. *Часопис Київського університету права*. 2024. № 2. С. 140–145. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2024.29>
4. Гулієв А.Д., Чекалюк В.В. Дипломатія. Корпоративна культура та етикетні норми. *Науковий вісник ДДУВС*. 2021. № 3. С. 23–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2021_3_5.
5. Дипломатія: навч. посібник / Корольчук Л.В., Баула О.В. та ін. Луцьк: ПП «Волинська друкарня», 2024, 340 с. <https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2024-08/посібник%20макет%20Дипломатія%20%281%29.pdf>
6. Долеско С. Українські народні традиції гостинності в контексті сучасного дипломатичного етикету. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2024. № 1, С. 218-223. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2024.302068>
7. Карпенко К. І., Дейнека В. В. Професійна етика вищої школи: навч. посібн. Харків: ХНМУ, 2024. 72 с.
8. Карпчук Н.П. Сучасні тренди дипломатичної комунікації: «Whatever works». *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*, 2024. № 1 (18). С. 69-84. <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2024-01-69-84>
9. Коновалова М. Сучасні підходи та межі гуманітарної дипломатії. *Грані: науково-теоретичний альманах*. 2024. Т. 27, № 1. С. 91–95. DOI: <https://doi.org/10.15421/172412>
10. Кравченко А. А., Кизименко І. О., Красільнікова О. В., Гусєва Н. Ю. Етика в цифровому суспільстві: виклики та перспективи. *Культурологічний альманах*. 2025. № 1. С. 215–232. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.24>
11. Лікарчук Н. В., Лікарчук Д. С. Парламентська етика: політологічний аналіз. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін: збірник наукових праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. Вип. 30. С. 49–56. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series22.2021.30.05>
12. Михайлова Р.Д., Костюченко О.В. Зовнішні маркери ділового іміджу сучасного політика. *Art and Design*, 2022. № 2(18). С. 121-136. <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2022.2.10>

13. М'ястковська М., Кобилянська І. Етичні аспекти підготовки фахівців: відповідальність за якість освіти та розвиток професійної етики. *Педагогіка безпеки*. 2024. № 9(1). С. 24–30. DOI: <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2024-9-1-024-030>
14. Петров П. Демократія онлайн: виклики і можливості політичної участі в умовах цифрової держави. *Acta Securitatae Volynienses*. 2025. № 5. С. 80–87. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-9385/2025-5-11>
15. Петров П. Технології політичної комунікації в міжнародних відносинах України: використання PR-технологій. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023. № 3(17). С. 98–108. DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2023-03-98-108>
16. Петров П. Цифровізація технологій зовнішньої політики суб'єкта міжнародних відносин: цифровізація та дипломатичні технології Ізраїлю. *Регіональні студії*. 2023. № 34. С. 212–217. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.34.36>
17. Петров П., Вершина В., Головка І. Роль публічної дипломатії та парадипломатії як інструмент зміцнення політичних інститутів у цифровому вимірі. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2025. Том 16, № 2. С. 215–221. DOI: <https://doi.org/10.15421/352462>
18. Петров П. Трансформація політичних інститутів у цифрову епоху: інновації, стабільність і криза довіри. *Наукові праці МАУП Політичні науки та публічне управління*. 2025. № 1(77). С. 129–133. DOI: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-1\(77\)-18](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-1(77)-18)
19. Соловйов В. Етика як продукт цивілізації та стрижень науки і соціального прогресу: уроки минулого і проблеми сучасності. *Science and Science of Science*. 2023. № 1(119). С. 102–120. DOI: <https://doi.org/10.15407/sofs2023.01.102>
20. Тимошик М. М.. Етика нагород у міжнародній політиці: історичний контекст моральних дилем та їх вплив на зовнішню політику держав. *Культурологічний альманах*. 2025. Вип. 3(15). С. 70–77. DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.3.9>
21. Ціватий В.Г. Дипломатичний протокол і етикет міжнародної ввічливості в міжнародних відносинах і світовій політиці XXI ст.: інноваційний, історико-інституціональний та політико-системний дискурси. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2022. С. 218–222. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-236-4-15>
22. Юрчишина Л. І., Калюжна Т. М. Особливості міжнародного етикету в системі ділових комунікацій. *Economics Bulletin*. 2022. № 4. С. 42–48. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/80.042>

Додаткова:

1. Бродецька Ю.Ю. Етика спів-буття: екзистенційно-онтологічні основи людського життя: монографія. Дніпро, 2021.

2. Владишевська В. В., Грушко М. В. Дипломатичний протокол та етикет : навчально-методичний посібник. Одеса: Фенікс, 2023. 88 с. DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.23444>
3. Грідіна І.М. Особливості дипломатичного протоколу та етикету під час російсько-української війни. *Актуальні проблеми науки та освіти*: зб. матеріалів XXV підсумкової наук.-практ. конф. викладачів МДУ, м. Київ, 10 лют. 2023 р. / за заг. ред. М.В. Трофименка. К.: МДУ, 2023. С. 149–152. https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4355/1/Grid_osobl_konf_2023_149.pdf
4. Дипломатичний корпус. *Україна дипломатична*. 2024. Вип. 25. С. 617-716. DOI: [10.37837/2707-7683-2024](https://doi.org/10.37837/2707-7683-2024)
5. Доценко І. О. Академічна доброчесність у системі забезпечення якості вищої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2022. Том 32, № 1. С. 31–42. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32-31-42>
6. Драчов О., Пакін А., Фішер А. Міжнародно-правове регулювання дипломатичного протоколу в контексті порушення етикету і відповідальності держав. *Наукові інновації та передові технології*, 2025. № 10 (50). С. 1004-1014. DOI: [10.52058/2786-5274-2025-10\(50\)-1004-1014](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-10(50)-1004-1014)
7. Дубовик Н., Шило О. Культурна дипломатія як інструмент міжнародної комунікації України. *Молодий вчений*. 2023. № 4(116). С. 72–76. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-4-116-14>
8. Ковчина І., Панченко М. Теоретичні засади ведення переговорів та психологічні особливості уникнення партнерами конфліктів у міжнародних взаємодіях. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*, 2022. Серія 12. Психологічні науки, Вип. 19(64). С. 23 – 33. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-NC.SERIES12.2022.19\(64\).03](https://doi.org/10.31392/NPU-NC.SERIES12.2022.19(64).03)
9. Кремін'я В. Г.. Філософія людиноцентризму в системі сучасних цінностей. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. Том 5, № 1. С. 1–6. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5126>
10. Кубко В. Культурна дипломатія в системі стратегічних комунікацій України. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*, 2022. № 45. С.125-134. <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.45.15>
11. Кузнецова І., Рубанець О. Етичний складник комунікацій у мережевому освітньому середовищі. *Вища освіта України*. 2023. Ви. 1. С. 80–86. DOI: [https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2023.1\(88\).10](https://doi.org/10.32782/NPU-VOU.2023.1(88).10)
12. Павлюх М.В., Кушней С.Р. Публічна дипломатія як тренд у сучасних політичних відносинах: процеси трансформації. *Політичне життя*, 2023. № 4. С.122-127. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2022.4.14>
13. Романюк Н., Кухарик В. Основи дипломатії і дипломатичної роботи: опорний конспект лекцій. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2024. 76 с.
14. Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації: монографія / Т.В. Гончарук-Чолач та ін.; за ред. проф. О.М. Рудакевича. Тернопіль: ЗУНУ, 2021. 338 с.
15. Теорія і практика професійного становлення фахівця в інноваційному соціокультурному просторі: Мат.-ли 3-ї Міжнар. наук.-пр. конф.

науково-педагогічних, педагогічних працівників і молодих учених, Дніпро, 17-18 квітня 2025 р. Дніпро: Університет ім. Альфреда Нобеля, 2025. 283 с.

16. Утюж І.Г., Спиця Н.В., Сепетий Д. П. Етика та методологія наукового дослідження: навчально-методичний посібник для підготовки докторів філософії (PhD). Запоріжжя: ЗДМУ, 2023. 101 с.

17. Федорова Г. Особливості ведення дипломатичних переговорів. *Грані: науково-теоретичний альманах* 2024. Том 27. № 3. С. 111-118. DOI: <https://doi.org/10.15421/172458>

18. Харківська А., Прокопенко А.. Етика наукових досліджень в умовах війни: академічна доброчесність у вищій освіті. *Обрії*. 2024. Том 59, № 2. С. 99–102. DOI: <https://doi.org/10.15330/obrii.59.2.99-102>

19. Ціватий В.Г. Дипломатичний протокол, церемоніал та етикет міжнародної ввічливості: модель, інструментарій і національні особливості сучасної дипломатії (теоретико-методологічний аспект). *Гуманітарний корпус: зб. наук. ст. з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії*. Вип. 46. К.: ТОВ НВП Інтерсервіс, 2022. С. 43–47. <https://chubynsky.best/files/a/biblioteka/naukovi-pratsi/yasyuk/yasyuk-t.-2022-s.176.pdf>

20. Шадська У., Ніколаєв А., Деркаченко Ю., Бегей В., Румянцев Г., Дубно О., Марченко О. Права людини в епоху штучного інтелекту: виклики та правове регулювання. 2024. URL: https://eu4digitalua.eu/wp-content/uploads/2024/02/guia_ukr_5.pdf

21. Юр'єва І., Яцина В. Практика застосування соціальної відповідальності бізнесу та соціального бізнес аналізу. *Вісник НТУ «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. 2024. № 1. С. 8-11. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2024.1.8>

22. Юрченко О. Публічна дипломатія як форма міжнародних комунікацій, її роль у формуванні іміджу України. *Економіка та суспільство*, 2024. № 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-124>

23. Яцина В.В., Волоснікова Н.М., Климова С.О. Роль етикету та дипломатії в налагодженні міжнародних бізнес-комунікацій і формуванні ділового іміджу. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 2025. № 16, С. 85-99. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.16.2025.344696>

Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека Конгресу США. Country Studies: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.loc.gov/collections/country-studies/?fa=online-format:pdf&sp=2>

2. Державна служба статистики України: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара: офіційний вебсайт. URL: <https://www.dnu.dp.ua/>

4. Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека: офіційний вебсайт. URL: <http://www.libr.dp.ua/>

5. Європейський Союз: офіційний вебпортал. URL: https://european-union.europa.eu/contact-eu_uk
6. Інформаційно-пошукова система законодавчих і нормативних документів України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
7. Міністерство закордонних справ України: офіційний вебсайт. URL: <https://mfa.gov.ua/>
8. Міністерство освіти і науки України: офіційний вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua>
9. Наукова бібліотека Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара: офіційний вебсайт. URL: <http://library.dsu.dp.ua/>
10. Національна академія наук України: офіційний вебсайт. URL: <http://www.nas.gov.ua/>
11. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: офіційний вебсайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
12. Національний інститут стратегічних досліджень: офіційний вебсайт. URL: <https://niss.gov.ua/>
13. Організація Об'єднаних Націй: офіційний вебсайт. URL: <https://www.un.org/en>
14. Рада національної безпеки і оборони України: офіційний вебсайт. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/>
15. Цифровий репозиторій Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. URL: <https://repository.dnu.dp.ua/>
16. ЮНЕСКО: офіційний вебсайт. URL: <https://www.unesco.org/en>
17. Directorate-General for Communication. Types of institutions and bodies: official web-site. Available at: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_en
18. European Commission. Areas of EU action: official web-site. Available at: https://commission.europa.eu/about/role/law/areas-eu-action_en
19. European Commission. Common Foreign and Security Policy: official web-site. Available at: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/common-foreign-and-security-policy_en
20. European Parliament. Directorate-General for Internal Policies. The European Council in 2022. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023. Available at: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9154aba7-f617-11ee-8e14-01aa75ed71a1/language-en>
21. European Parliament. Members of the European Parliament: official web-site. Available at: <https://www.europarl.europa.eu/meps/en/home>
22. Official Journal of the European Union. Court of Justice of the European Union. Access to European Union Law. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:eu_court_justice
23. Official Journal of the European Union. European Council. Access to European Union Law. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:european_council

24. Official Journal of the European Union. European Parliament. Access to European Union. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:european_parliament

ПЕТРОВ Павло кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ГОЛОВКО Іван кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

**Методичні рекомендації до семінарських занять
з дисципліни: «Професійна етика»**

Методичні рекомендації до практичних та семінарських занять з дисципліни «Професійна етика» призначені для здобувачів вищої освіти спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. У методичних рекомендаціях представлено: змістовне наповнення ключових тем курсу; системну інтерпретацію понять професійної моралі, етичної свідомості, моральної культури, професійного обов'язку та совісті; аналіз специфіки етики дипломатичної, наукової та комунікативної діяльності; методичні вказівки до самостійної роботи, аналітичні й дискусійні завдання. Особливу увагу приділено: еволюції професійної моралі, академічній доброчесності, світовим і національним етичним стандартам. Рекомендації спрямовані на розвиток етичної відповідальності, рефлексивного мислення, готовності до моральних рішень у професійному середовищі.